

Efemera – sezonowa jaskinia w Zachodnich Tatrach

Sezonowe jaskinie – czyli jaskinie utworzone w śniegu albo lodzie, których trwałość liczy od kilku godzin czy dni do kilku tygodni lub miesięcy, nie są w Karpatach nieznanne. Można powiedzieć, że w wyższych górach, takich jak Tatry, Niżne Tatry, Wielka i Mała Fatra czy Choczo także jaskinie powstają corocznie. Tam, gdzie dzięki efektowi kominowemu ciepłe powietrze wydostaje się na powierzchnię, jego energia wytapia pokrywę śnieżną, tworząc wolne od śniegu „wytopy”, lub – w przypadku gdy pokrywa śniegu ma większą miąższość – formuje w śniegu korytarze. Takie sezonowe przestrzenie corocznie tworzą się na przykład pod górą Zvolen w Wielkiej Fatrze, pod granicą Czerwonych Wierchów, ale też przy górnym otworze Systemu Hipmanovych jaskiń w Niżnych Tatrach, nad którym często znajduje się ponad 6 m śniegu. Tak się dzieje, że każdej zimy długość i głębokość najgłębszej słowackiej jaskini naturalnie wzrasta o kilka metrów.

Innym, mniej częstym, lecz bardziej wyraźnym zjawiskiem są jaskinie w lawiniskach. Ze stromych lawinowych zleńbów schodzą w dół lawiny, które w dolinach powodują nagromadzenie mas śniegu, głazów i powalonych drzew. Z czasem śnieg pod wpływem nacisku nadkładu twardnieje i rekrytalizuje w lód. W nim na skutek kontaktu z ciep-

szym podłożem, działalności wody deszczowej lub płynących cieków powierzchniowych tworzą się rozległe tunele, które można zaklasyfikować do zjawisk krasu glaciegenicznego.

25 marca 2009 r. z masywów Baníkova i Ráztok w Tatrach Zachodnich zeszła do Doliny Żarskiej lawina wielkich rozmiarów, tak zwana „stuletnia lawina”. Długość lawiniska przekraczała 1,5 km, a całkowitą masę śniegu oszacowano na 2,5 mln m³, co dla lepszego zobrazowania można przedstawić jako ładunek 250 000 wypełnionych aut ciężarowych. W kilka dni po jej zejściu do tej samej doliny zeszła kolejna wielka lawina, tym razem z przeciwległego stoku, z Barańca. Oceniając objętość nagromadzonej masy śniegu, głazów i drzew było jasne, że pozostałości lawin przetrwają cały rok. Potoki płynące z północy zaczęły w okamgnieniu tworzyć podziemne korytarze, które z początkiem lata osiągnęły godne szacunku rozmiary. Po zbadaniu okazało się, że ich długość sięga 0,5 km. Szacując odległość od ponoru w górze lawiniska do wywierzyška znajdującego się w jego dolnej części długość przepływu można szacować na ponad 2 km.

Główny ponor potoku Smrečianka prowadzący do systemu korytarzy uformowanych w lawinisku jest utworzony przez wielki wodospad pod Żarską Chatą. Wejście do

jaskini przez otwory zlokalizowane przy wpływie i wypływie wód wydawało się zbyt niebezpieczne ze względu na wielką ilość warkto płynącej wody. Z tego powodu do jaskini wchodziliśmy bocznymi ciągami uformowanymi dopływami Smrečianki. Te korytarze doprowadziły nas aż do ciągu, którym płynął główny potok. Wytworzył on korytarz o szerokości miejscami dochodzącej do 10 m i wysokości od 1,5 do 3 m. Do tego potoku dopływały wody bocznych cieków. W jaskini znajdowało się kilka szerszych miejsc o rozmiarach 8 x 10 m i wysokości 3,5 do 4 m. Salki wytworzyły się dzięki ablacji powodowanej termiczną konwekcją powietrza w miejscach, gdzie na dnie znajdowały się niewielkie kaskady. Jaskinię tą nazwalismy Efemera. W lipcu 2009 r. poznalismy tam i zmierzli 300 m korytarzy. Zbadane części stanowią środkowy fragment całego systemu. Ze względów bezpieczeństwa nie posuwaliśmy się dalej ani w górę ani w dół głównego cieku, gdzie przejście zagradzały zaklinowane pnie.

Efemera jako zjawisko sezonowe przetrwała do połowy października. Znaczy to, że powstała i zniknęła w czasie 7 miesięcy. Wtedy zapadły się ostatnie fragmenty głównego ciągu i do końca roku pozostało zaledwie kilka krótkich bocznych korytarzy. Badanie sezonowego glaciegenicznego krasu rozwijającego się w naszych warunkach ma kapitalne znaczenie, ponieważ w krótkim czasie obrazuje powstanie i genezę zjawisk krasowych i jaskiń, które normalnie powstają na skutek procesów długotrwałych z punktu widzenia ludzkiego życia i dlatego trudnych do obserwowania na bieżąco.

Lukáš Vlček

